

חולין סא

עניין: סימני עוף

רמב"ן ויקרא יא, יג

ורבותינו למדו סימנים בעופות (חולין נט.), והן להכיר בהן שאין בעל אותן הסימנים מן המינין האלה האסורים¹⁴⁸. והסימן הגדול בעופות היא הדריסה¹⁴⁹, שכל עוף הדורס לעולם טמא, כי התורה הרחיקתו מפני שרמו מחומם לאכזריותו ושחור וגס, ומוליד המרידה השרופה השחרחרת, ונותן אכזריות בלב, ואין בכל העולם עוף שידרוס מלבד הנזכרים בפרשה, והנה כל עוף שידרוס נדע שהוא מאלה הנזכרים, ואם בידוע שאינו דורס והנה טעם האיסור בעופות¹⁵¹, מפני אכזריות תולדותם, והבהמות יתכן שיהיו כן, מפני שאין כבעלי הגרה והפרסה השסועה דורס, והשאר כולם טרופו.

רבי צדוק הכהן – קומץ המנחה

[כד] כנסת ישראל ליונה אימתילא כמו שאמרו בשבת (מט, א), והוא בת זוגו ונוקבא דקדושה. וכנגדו בקליפה זה לעומת זה הוא העורב לדעתי, ולכן אמו של המן בת עורבתא, כי כמה מקומות בדברי רבותינו ז"ל כמו בפרק חלק (ק, א) כלום אסיר לן עורבא ושרא לן יונה²⁴⁶ וכן בשאר מקומות יונה קרי דבר ברור לטהרה ועורב לטומאה. והם כל אחד אם הבנים והביצים שוים ממש כמו שאמרו חולין ס"ד א', שבבטן אחד נולדו יעקב ועשו ושויים בדמיונם ממש, רק שמכל מקום זה טהור וזה טמא. ואמרו ז"ל (שהש"ר א, ב) יונה שומרת בת זוגה כמשפט כנסת ישראל אשה כשרה²⁴⁷, ועורב ממש להיפך דהוא זנאי כמו שכתבתי במקום אחר על פתרון דפרק הרואה (ברכות נו, ב) בעורבין דהדרי לפורייה עיין שם²⁴⁸ ובפרק חלק (קח, ב) דשימש בתיבה, וחשד לנח אאשתו מפני זנותו דכל הפוסל וחושד לאחר - במומו פוסל. ובזה תבין סוד מה ששלח נח העורב ואחר כך היונה, ועורב יש לו שני סימני טהרה כדאיתא בחולין דף ס"א (א) [ועיין שם בתוספות (ד"ה 'כל שיש לו') דהם זפק וקרקבנו נקלף, ואלו יא]

רבינו בחיי ויקרא יא, יג

ועוד יש לתת טעם באיסור העופות, כי לפי שהקב"ה בוחר הטוב ואוהב השפלות וכל שאר המדות הטובות, ושונא האכזריות וכל שאר המדות הרעות, לכך בחר בקרבנו כבריות השפלות והתמות, ומאותן שהוא יתעלה בחר בהן לקרבן צוה את ישראל שיהיה מאכלם מהן, וכשם שהוא יתברך מרחיק העופות הטמאים לצורך קרבן כן מרחיק אותם לצורך מאכלם של ישראל, וכל זה ללמדנו שהוא יתעלה שונא מדת הרע והאכזריות, ואוהב מדת הטוב והשפלות והתמות. ומטעם זה ימשלו הנביאים את הרשעים ובעלי הטבע האכזרי לעופות טמאים דורסים, הוא שכתוב: (ירמיה מט, כב.) "הנה כנשר יעלה וידאה ויפרוש כנפיו על בצרה", וכתוב: (דברים כח, ט.) "ישא ה' עליך גוי מרחוק מקצה הארץ כאשר ידאה הנשר",

השתיים הם נגד התאוה, שזפק וקורקבן הם כלי המאכל שהוא כלל התאוה מכונה באכילה אכלה ומחתה וגו', וכלל התורה מחולק, שלא תנאף ולא תרצח שני ראשי המדות הרעות כמו שכתבתי במקום אחר הרבה מזה²⁴⁹ ולא תרצח מדת עשו כמו שאמרו ז"ל, ולא לא תנאף. ונגד לא תרצח הם השני סימנים אחרים דורס ואצבע יתירה, ואותם אין לו, כי אצבע יתירה רצה לומר שהאצבעות מוכנים שלא ליקח מה שאינו מוכן להם רק לחבריהם, ואין כאן מקום להאריך בזה] וכך עשו פושט טלפיו כחזיר [נשיש לו סימן טהור בטלפיו מן השני סימנים שיש, הרומזים למעשה ומחשבה, והטלפים למעשה אותם פושט כי ציד בפיו, אבל לא בלבו, ואין כאן מקום להאריך] ראו טהור אני²⁵⁵ ומכל מקום אינו מחצה טהור רק כל שאין לו הארבעה סימנים כולו טמא. והעורב שונא בנו כמו שאמרו בכתובות מ"ט (ב) ובשאר דוכתי, הוא כמו שאמרו ז"ל (בבא בתרא טז, א) הוא שטן הוא יצר הרע הוא מלאך המות, ורשעים תרדף רעה. ולכך הקדים נח שליחות העורב לעולם מן היונה, כמו שקדם עשו ליעקב, כי לעולם הקליפה קדמה לפרי.

מי השילוח פרשת שמיני

סימני עופות טהורים. איתא בגמ' (חולין ס"ה.) שאינו דורס ויש לו זפק וקרקבנו נקלף ואצבע יתירה, והארבעה סימנים האלו מרמזים בנפש האדם, הדורס נתפרש בגמ' שאוכל מיד כשטורף ואינו ממתין עד שתמות, זה מורה על כעס. והפירוש השני של דורס הוא שאוחז ברגלו המאכל כשאוכל, מורה על חסרון בטחונו בה' וירא פן יקח ממנו הטוב שחלק לו, וגם האדם צריך להיות נקי באלו השנים שלא יכעוס ויהיה לו בטחון בה'י. ואצבע יתירה מורה על ישוב הדעת כי בהאצבע הוא מחזיר פניו מן הרגל, ורומז כי בכל מרוצתו יש לו מעצור וישוב הדעת, פן נכון לפניו לשוב לאחוריו. וזפק מורה שיהיה ממולא בד"ת שאחר שאכל בכדי שבעו מניח המותר בתוך הזפק לזכרון שיהנה מזה גם אח"כ, כדאיתא (ברכות כ"ח.) בר' זירא כשהיה עיף מד"ת הלך וישב על פתחא דר' נתן ב"ר טובי אמר כי אזלי רבנן מבי רב איקום מקמיהו שלא רצה לישיב בטל כלל. וקרקבנו נקלף היינו שלא ינוח כח המאכל להתפשט לגרום לו ח"ו שום נטויה מה, וגם רמז שיקרת ת"ח מכוסה כי אין דמיון וערך לשער יקרת ת"ח באור תורתו בעוה"ב, כי הנראה בעוה"ז אין דמיון ושיעור נגד יקרתו בעוה"ב.